

Formatief evalueren implementeren: een stekelig pad naar succes

Ria Brandt (SLO), Blanca Wilde Lopez, Marijke Sijbrandij en Quin Gerritse (KSG)*

Het is 2018, en op de KSG in Apeldoorn ziet een nieuwe werkgroep het licht: de werkgroep Formatief evalueren. Overtuigd van de waarde van deze aanpak gaat de werkgroep, die voornamelijk bestaat uit docenten, actief aan de slag met formatieve praktijken in de eigen les. Tegelijkertijd nemen zij deel aan het landelijk [verdiepingsnetwerk Formatief evalueren](#) van SLO, Wageningen Universiteit en Hogeschool Utrecht. Het blijft niet zonder gevolgen. In het schooljaar 2018-2019 besluit de KSG tot een pilot: in één havo brugklas zal bij wijze van proef een geheel jaar gewerkt worden volgens de [cyclus van formatief evalueren](#) van Gulikers en Baartman (2017). Docenten gaan de leerprogressie van leerlingen monitoren met behulp van formatieve evaluatie. En daarbij: cijfers zullen grotendeels worden afgeschaft (niet hetzelfde als formatief evalueren uiteraard). Een mooi resultaat van veel eigen denk-, missie- en praktijkwerk van de docenten van de werkgroep.

Tegenslag

Maar het loopt toch iets anders dan gewenst. Op de voor ouders georganiseerde informatiebijeenkomst ontstaat zorg bij de ouders. Ze staan zeker positief tegenover een andere aanpak. Ze waarderen bijvoorbeeld dat er sterker gekeken wordt naar het leerproces en niet alleen naar het eindresultaat. Maar hoe werkt dat dan bij het bevorderen van hun kinderen, want aan die voorwaarden en normen wordt immers niets veranderd? Hoe denkt de school dan te besluiten tot wel of niet overgaan? En hoe weet de school of er geen verschillen gaan ontstaan tussen de behandeling van hun kinderen en die van de leerlingen uit de parallelklas? Antwoorden van de school op die avond nemen de zorg onvoldoende weg, en na overleg besluiten de afdelingsleider en de rector daarop om de pilot af te gelasten.

Een tegenslag. Het is bekend dat ouders een conserverende werking op innovatie kunnen hebben, en hun vragen waren legitiem. En eigenlijk ook best een eye-opener: hoe verhouden cijfers geven en formatieve evaluatie zich tot elkaar? De voorbereiding en de implementatie van formatief werken waren onvoldragen geweest. Natuurlijk is de werkgroep teleurgesteld. De energie vloeit weg, het vuur gaat even op de waakvlam. Maar kartrekkers zijn niet voor niets kartrekkers. Laat dit een leerschool zijn, concluderen ze. Ons doel en onze ambities zijn onveranderd, maar we hebben wel een nieuwe weg uit te stippelen.

Anders aanpakken

Impact creëren vanuit je eigen praktijk, dat wordt de nieuwe aanpak. En zo gaan de docenten van de werkgroep hernieuwd aan de slag met het verbeteren en uitbreiden van de formatieve praktijken in de eigen lessen. De eerste – en misschien ook wel de belangrijkste – stimulans komt vanuit hun eigen leerlingen. Een leerling uit tweetalig vwo 3: “Ik heb mijn leerdoelen van deze periode behaald en kan me nu ook focussen op lezen, want dat vind ik nog moeilijk.” En een leerling uit vmbo-tl waar naamstokjes in de les gebruikt worden: “Alle leerlingen komen zo aan de beurt, het is spannend wanneer. Ik let nu beter op bij de instructie”. Deze en andere ervaringen deelt men met elkaar tijdens de opnieuw ingestelde

wekelijkse bijeenkomsten van de werkgroep. Via de [SLO-toolkit](#) zoekt men de informatie die men nodig heeft, en er is nog altijd de deelname aan het verdiepingsnetwerk **Formatief evalueren** waar voldoende gelegenheid is om te reflecteren, plannen te maken en te oefenen. Het samen leren komt weer op gang.

Professionele 'influencers'

Nu de werkgroep weer is opgeladen, besluiten de docenten om als ware professionele 'influencers' formatief evalueren op hun school te gaan promoten, zowel bij de schoolleiding als bij de directe collega's. Zo verschijnen er regelmatig stukjes in het infobulletin, elke maand is er een nieuwe 'werkvorm van de maand' en er zijn gesprekken met de schoolleiding en in de teams. De betere marketingstrategieën worden niet geschuwd. De deur van het lokaal blijft open zodat collega's gemakkelijk kunnen zien dat zij met whiteboards werken. Intrigerende materialen als exit-tickets en werkbladen 'slingeren' rond bij het kopieerapparaat. Gekleurde bekers blijven achter in een vreemd lokaal, en herhaaldelijk leggen de werkgroepdocenten gele pamfletten met formatieve evaluatie-praktijken op de tafels in de personeelskamer. Snel een kopje koffie voor de bel gaat? De werkgroep laat zelfs koffiebekers maken waarop de cyclus van formatief evalueren gekoppeld is aan het nieuw schoolbeleid.

Een kansrijke ingang

Soms is één en één drie. De KSG werkt aan nieuw schoolbeleid. Dat beleid heet 4M-schoolbeleid en is gericht op de motivatie van leerlingen. De school wil die vergroten door naast de monovakken ook multidisciplinair te werken, maatwerk te leveren en het mentoraat te versterken. Nu vinden de inspanningen op het gebied van formatief evalueren en het nieuwe schoolbeleid elkaar. Formatieve praktijken zijn immers een sterke troef binnen het leveren van maatwerk, niet in de laatste plaats als het gaat om motivatie. "Ik mag zelf kiezen of ik wel of geen plusopgaven maak en welke. Nu ik kan kiezen, maak ik ze eigenlijk altijd," zegt een mavo-leerling.

De schoolleiding vraagt aan de werkgroep om een plan voor de komende jaren te maken, en de kartrekker van de werkgroep organiseert [een stille-wand-discussie](#) voor de werkgroepleden. In een proces van input, tegenreacties en discussie komt een samenhangend advies-meerjarenplan **Formatief leren tot stand**. Er is taart wanneer het plan door de schoolleiding wordt aangenomen. **Formatief leren** wordt vanaf nu gezien als basis van het leren en onmisbaar om het 4M-schoolbeleid van de KSG te realiseren. Het wordt verbonden met de [zes rollen van de leraar](#) en met [didactisch coachen](#).

Formatief leren in de lift

Vanaf nu is het menens met formatief leren op de KSG. Op vier momenten in dit schooljaar zijn er studiedagen rondom formatieve praktijken. Inmiddels heeft elk werkgroep lid een buddy: een collega om mee samen te werken aan formatieve praktijken in de les. Deze buddy's gaan mee naar de landelijke netwerkdagen en zo breidt formatief evalueren zich uit in de school. Eén van de buddy's is trouwens lid van het managementteam. Verder hebben de docenten, in groepjes van vier, elkaars lessen geobserveerd met behulp van het [lesobservatieformulier](#) uit de FE-toolkit. Termen als

leerdoelen, succescriteria en *feedforward* zijn steeds meer een gemeenschappelijk taal, onder docenten maar ook onder leerlingen. Een leerling zei onlangs: “Mevrouw deze toets was niet goed gegaan, dat betekent dat als ik deze (...) leerdoelen nog niet heb behaald, ik toch niet kan doorgaan met de rest?”

Recent zijn er twee voortrekkers benoemd: een van de werkgroepleden gaat de werkgroep trekken en een afdelingsleider verbindt de werkgroep met het managementteam. Samen zullen zij zorgen voor voortgang in de werkgroep en de implementatie in de school. Inmiddels zijn alle teams en sectoren (mhv) aangehaakt, vanuit elk team nemen docenten deel aan de werkgroep. Zij nemen ook weer nieuwe collega's mee naar de verdiepingswerkgroep. Daarnaast is afgesproken dat alle collega's in leerjaar 2 lesgeven volgens de principes van formatief leren.

Het vertrouwen van de werkgroep in de haalbaarheid van formatief evalueren op hun school is ruimschoots herwonnen en de support van de schoolleiding blijkt daarin van groot belang te zijn. Innoveren en implementeren zijn absoluut een uitdaging, maar: *per aspera ad astra* (Wie zei dat ook al weer?). Met een duidelijk doel voor ogen, wendbaarheid en volharding overwin je tegenslagen. En daarbij, wie wordt er niet blij van, als een vwo 5 klas in aanloop naar toets zegt: “Kom maar op met de toets, wij kennen het toch al!

* Blanca Wilde Lopez werkt inmiddels als teamleider op het Isendoorn College in Warnsveld.